

N:o 204.

Af herr **C. A. Lindhagen** m. fl., om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftningsåtgärder mot bolags äfvensom enskilda industriidkares och skogsspekulanter jordförvärf i södra och mellersta delarna af riket.

I tvenne motioner inom Andra Kammaren vid 1907 års riksdag (n:is 146—147) påkallades åtgärder gentemot bolags jordförvärf på landet i mellersta och södra delarna af riket, på sätt redan delvis skett för de sex nordligaste länen. Den ena motionen afsåg förbud för vidare bolagsförvärf och den andra ingripande å bolags och enskilda skogsspekulanter redan förvärfvade hemman. I en särskild motion n:o 196 hemställde två representanter i kammaren för Värmlands län, med instämmande af fem andra representanter för länet, att beslut måtte särskildt såvidt Värmlands län angår fattas i öfverensstämmelse med de två förutnämnda motionerna.

Motionen om förvärfsförbud antogs af Andra och afslogs af Första Kammaren. Den andra motionen afslogs af båda kamrarna, i den andra dock efter votering med 85 röster mot 84.

Förbud mot bolagsförvärf.

Beträffande denna sak hänvisas till motiveringen i förstnämnda motion n:o 146 (sid. 3—11). Ur den där återopade statistik må här blott återupprepas, hurusom enligt befallningshafvandes femårsberättelser fastigheter å landsbygden, tillhöriga inhemska aktiebolag — oberäknadt järnvägsaktiebolag — inom södra och mellersta delarna af riket utgjort:

år 1885	1,257,755	mantal
» 1895	1,635,412	»
» 1900	2,004,017	»

Af hitintills inkomna femårsberättelser för åren 1901—1905 jämte särskildt inhämtade upplysningar i öfriga fall inhämtas, att förenämnda aktiebolagsförvärf inom södra och mellersta delarna af riket visa år 1905 i jämförelse med ställningen år 1900:

Stockholms län	år 1900	291 mantal	41 utjordar
»	» 1905	257 *	148 »
Uppsala	» 1900	254 »	90 »
»	» 1905	205 *	90 »
Södermanlands	» 1900	30 »	10 »
»	» 1905	68 »	65 »
Östergötlands	» 1900	198 »	173 »
»	» 1905	204 »	219 »
Jönköpings	» 1900	20 »	19 »
»	» 1905	35 »	41 »
Kronobergs	» 1900	67 »	10 »
»	» 1905	94 »	25 »
Kalmar	» 1900	77 »	15 »
»	» 1905	87 »	42 »
Gottlands	» 1900	17 »	29 »
»	» 1905	18 »	42 »
Blekinge	» 1900	5 »	10 »
»	» 1905	6 »	15 »
Kristianstads	» 1900	22 »	15 »
»	» 1905	25 »	51 »
Malmöhus	» 1900	20 »	15 »
»	» 1905	98 »	193 »
Hallands	» 1900	5 »	3 »
»	» 1905	10 »	128 »
Göt. o. Bohus	» 1900	36 »	59 »
»	» 1905	43 »	104 »
Älfsborgs	» 1900	82 »	18 »
»	» 1905	— **	— »
Skaraborgs	» 1900	81 »	53 »
»	» 1905	106 »	108 »
Värmlands	» 1900	182 »	208 »
»	» 1905	185 »	226 »
Örebro	» 1900	352 »	152 »
»	» 1905	339 ***	210 »
Västmanlands	» 1900	201 »	117 »
»	» 1905	202 »	193 »

* Minskningarne bero på, att stora bolagskomplexer öfvergått i enskild ägo.

** Någon uppgift har ej kunnat erhållas.

*** Nedgången torde bero på, att staten köpt en stor bruksegendom, hvaraf öfver 17 mantal hör till Örebro län.

Till denna aktiebolagsjord kommer antalet fastigheter, som ägas af handelsbolag, enskilda industriidkare och skogsspekulanter samt utländska bolag. Siffrorna äro sannolikt icke alltid fullt pålitliga. I allmänhet lärer det verkliga antalet aktiebolagshemman vara något högre än femårsberättelserna utvisa, hvilket ock norrlandskommitténs undersökning för de sex nordligaste länen utvisade.

Orsakerna till bolagsförvärfven ha hitintills vanligen varit önskan att åtkomma skogshemman och på vissa orter mark för betodling. En ny anledning lärer på senaste tiden ha tillkommit på vissa orter, nämligen en sträfvan att komma åt samtliga hemman, som ligga längs vattendrag i synnerhet ofvanom och nedanför vattenfall. Äfven här uppgifves samma metoder användas, som kommit i tillämpning i Norrland, såsom inköp af någon andel i hemman, som öfvergått till ett stärbhus, och i öfrigt lock och pock på hvarjehanda sätt.

Frågan kan vara, om ingripandet bör begränsas endast till bolag. Norrlandslagen lärer visserligen ha verkat såsom man antog. Bolagsförvärfven med sin stora utsträckning äro förekomna, i den mån de förbjudits. Här och hvar äga fortfarande köp rum af enskilda industriidkare och skogsspekulanter. Jämväl inträffar att köp sker af personer, som endast äro ombud för bolag, men detta inträffar icke närmelsevis i samma omfattning som bolagsförvärfven. Men dessa enskilda förvärf synas i alla fall vara förtjänta af uppmärksamhet. Att drabba äfven dem låter sig nog göra utan afsevärd olägenhet. Men en svårighet är att finna någon form, som kan tillfredsställa juristerna. Motionen af år 1901 äfvensom ett finskt förslag innehålla utkast till en lösning äfven af denna fråga.

Ingripande å bolagshemman.

Anses bolags alltför stora jordförvärf böra förekommas såsom ledande till missförhållanden, borde det vara klart, att man har anledning att också ingripa mot de missförhållanden, som redan uppkommit, där bolag lagt under sig stora landsdelar. Det är nämligen just erfarenheterna om dessa förvärfs olägenheter, som födt tanken på förvärfsförbud. Framställningar i båda afseendena äga ett oupplösligt sammanhang.

Vid förra riksdagen påkallades därför i förenämnda motion n:o 147, att, i anslutning till norrlandskommitténs undersökning för de nordligare delarna af riket, en motsvarande utredning rörande jordbrukets tillstånd, odlingens fortgång och arrendatorernas ställning på bolag och enskilde skogsspekulanter tillhöriga hemman måtte äga rum jämväl i mellersta

och södra delarna af riket samt de förslag till lagstiftning eller andra åtgärder framläggas, som kunde vara ägnade att vidmakthålla och befrämja jordbruket på dylika hemman. Motiven återfinnas i motionen n:o 146 (sid. 16—18). En dylik undersökning behöfver ej utföras öfverallt utan endast där bolagsjord af någon betydighet förekommer. Redan den detaljerade statistiken till befallningshafvandes femårsberättelser lämnar här en ledning.

Lagutskottet afstyrkte denna framställning. Förhållandena på bolagshemmanen i södra och mellersta delarne af landet äro, sade utskottet, för Riksdagen tämligen väl kända och torde i allmänhet kunna i stort sedt jämnställas med förhållandena å hemman i enskild ägo.

Detta är, synes det oss, ett väl lättvindigt sätt att affärda en högst allvarlig fråga. Förhållandet är, att de nämnda förhållandena visst icke äro för Riksdagen kända. Och de riksdagsmän, som veta något och på samma gång behjarta saken, kunna vitsorda, att det i en mängd fall är illa beställt med folket och tillgodogörandet af jordbruksmöjligheterna på bolagshemman. Vitsordet förra riksdagen från värmlandsrepresentanter i Andra Kammaren är ett sådant exempel.

Saken är i själfva verket den, att från flera bolagsorter i södra och mellersta Sverige klagas öfver, att gamla bondgårdar nedläggas och odlad jord utlägges till skog. Färska vittnesbörd därom hafva nyligen erhållits från bergslagerna i Örebro län och olika orter i Värmlands län. Svårigheten att få mark för nya bosättningar på bolagens domäner känner man af gammalt. Att folket vanligen är osjälfständigare där än på egen grund, är också en lika bekant som själfklar sak.

Man ordar så mycket om emigrationen, om anskaffande af jordbruk och boningsplatser åt folket. Men när det kommer till stycket, stannar det vid små filantropiska ansatser, såsom anslag på krångliga villkor ur en statsfond, innehållande en handfull penningar. Under tiden går hemsökelsen obehindradt lös öfver odalgårdar, redan färdiga småbruk och boningar, som tillskapats under århundradens flit och försakelser. Plats för nya bosättningar på dylika trakter är det icke tal om. Detta är en svensk jordpolitik sedan en generation tillbaka, och någon ljusning i detta mörker kan knappast spanas.

Med anslutning till hvad sålunda anförts hemställa vi,

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande bolags äfvensom enskilde industriidkares och skogsspekulanter jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt om förslag till lag-

stiftning i syfte att dels förekomma sådana förvärf, dels upprätthålla gamla gårdar och upptagna odlingar samt bereda rum för nya bosättningar och ny odling på dylika jordägares redan förvärfvade marker inom nämnda landsdelar.

Stockholm den 26 januari 1908.

Carl Lindhagen.

G. M. Sandin.

M. Matsson.

Carl Jansson.

Karl Otto.

C. J. Berggren.

A. Thylander.

Värner Rydén.

F. W. Thorsson.